Nemzedékről nemzedékre – e szép kifejezés egyszerre utal a Gárdonyi-család egymást követő zeneszerző-generációira, valamint a 45. és a 90. zsoltár szövegére: azokra a bibliai versekre, melyek alapján a magyar református egyházzene kimagasló alkotóegyénisége, Gárdonyi Zoltán két legjelentősebb zsoltár-kantátáját komponálta. Születésének 110. évfordulójára emlékező, egyben fia, Gárdonyi Zsolt 70. születésnapját köszöntő tanulmánykötetünk a két életmű első nagyobb terjedelmű, tudományos igényű feldolgozását tűzte célként maga elé, személyes emlékezéseknek is helyet adva. A szerzők a két komponista sokrétű alkotói és tudományos tevékenységének egy-egy részterületét dolgozzák fel írásaikban: ma már nehezen hozzáférhető első kiadások újraközlése mellett eddig nem publikált dolgozatok mutatnak be műelemzést, adnak bibliográfiai áttekintést, ismertetnek hiánypótlóan fontos zeneelméleti szakkönyvet.

Az 1972-ben Németországba települt Gárdonyi Zoltán és a Würzburgban élő Gárdonyi Zsolt zenéje az 1990-es évek elején tért vissza ismét Magyarországra: az azóta eltelt negyedszázad során műveik egyre többször szólaltak meg nagy nyilvánosság előtt; a Gárdonyi-nevet felvett intézmények és együttesek létrejötte, kismonográfia és tudományos dolgozatok megjelenése igazolták vissza egyre növekvő hazai elismerésüket. A kettős jubileum évében zeneszerzői és tudományos életművüket Magyar Örökség kitüntető címmel ismerték el, munkásságuk ekként elfoglalta méltó helyét a „Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumában".

Kötetünket abban a reményben adjuk közre, hogy a két Gárdonyi alkotóműhelyének átfogó bemutatása további ösztönzést jelent majd az Olvasónak a magyar kultúrát „nemzedékről nemzedékre", idegenben is töretlen hűséggel szolgáló család munkásságának közelebbi megismerésére.

9 789635 583478 1200 Ft

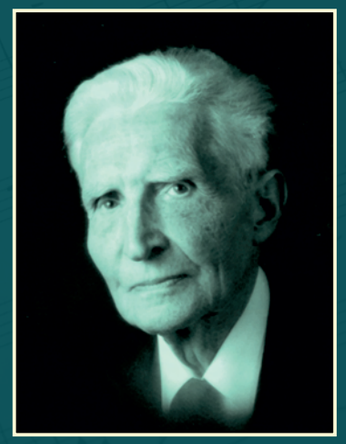

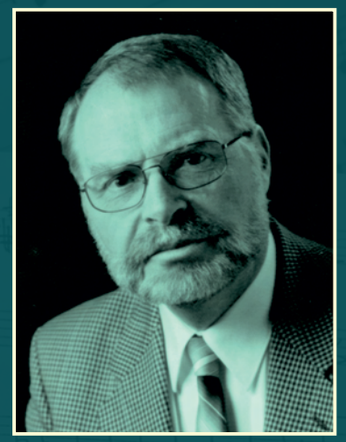

Nemzedékről nemzedékre • *Tanulmányok, visszaemlékezések*

Kálvin Kiadó

Nemzedékről nemzedékre

Tanulmányok, visszaemlékezések

Gárdonyi Zoltán
születésének 110. évfordulója

és

Gárdonyi Zsolt
70. születésnapja tiszteletére

Előszó

Nagy örömmel adjuk az Olvasó kezébe Gárdonyi Zoltán születésének 110. és halálának 30. évfordulójára emlékező, egyben Gárdonyi Zsolt 70. születésnapját köszöntő tanulmánykötetünket.

Gárdonyi Zoltán zeneszerzői munkássága hosszú ideig kevéssé volt ismert a magyar zenei élet szélesebb nyilvánossága előtt: nevéhez a szakmai közvélekedés évtizedeken keresztül méltatlan egyszerűsítéssel csatolta hozzá a 20. század második felének hazai viszonyai között meglehetősen degradáló „protestáns egyházzenész" jelzőt. Néhányan tudták csak, hogy életműve az egyházzenei kompozíciók mellett a zenekari és versenyműveken át a népdalfeldolgozásokig, a legkülönbözőbb apparátusra szánt vonós és fúvós kamarazenétől a zongora- és orgonadarabokig, az a cappella kórusoktól a zongorakíséretes dalokig műfajok széles skáláját vonultatja fel – e gazdag termésnek 1972 óta, vagyis a Gárdonyi-család Németországba való végleges kitelepedését követően azonban csupán töredéke hangzott-hangozhatott el Magyarországon. Gárdonyi Zoltán egyházzenei művei – elsősorban a vele még személyes kapcsolatban lévő magyar muzsikusok, nagy részben volt tanítványok tiszteletre méltó erőfeszítéseinek köszönhetően – ugyan fel-felcsendültek a protestáns templomok falai között, világi kompozíciói azonban szinte teljesen eltűntek a koncerttermekből és a zeneoktatás repertóriumából. Hasonló kettősség jellemezte a zenetudós recepcióját: a Liszt-kutatás területén tett alapvető felfedezéseit a szűk zenetudományi szakma továbbra is értékén kezelte, ám pedagógiai működését fémjelző, máig felül nem múlt színvonalú és rendkívüli jelentőségű Bach-könyvei lassanként feledésbe merültek.

Mindkét mester főiskolai professzorként fejtette ki sokrétű alkotói és tudományos tevékenységét: Gárdonyi Zoltán a budapesti Zeneakadémián, fia, Gárdonyi Zsolt a würzburgi Zeneművészeti Főiskolán. Gárdonyi Zsolt zeneszerzői és zeneelméleti munkássága jórészt csak az ezredforduló után vált magyar földön ismertté, jóllehet több évtizedes főiskolai oktató és kutató munkája – elsősorban mesterkurzusainak köszönhetően – addigra már széles körben nagy figyelmet keltett. Az elmélettudós, a gyakorló muzsikus és a rendkívül eredményes tanár szempontjait ötvöző könyveit, nemkülönben a hagyomány és a modernitás izgalmas szintézisét megteremtő kompozícióit világszerte élénk érdeklődés fogadta, koncertező orgonaművészként pedig – több évtizedes pályája során – édesapja és saját zenéjének előadói tradícióját is sikerrel alapozta meg.

A Gárdonyi-életművek az 1990-es évek elején tértek vissza ismét Magyarországra: Gárdonyi Zsolt kezdeményezései nyomán több kottakiadvány a korábbiaknál jóval szélesebb

körben tette elérhetővé zenéjüket az érdeklődők számára. Műveik egyre többször szólaltak meg nagy nyilvánosság előtt, s a számos kiváló nyugat-európai felvétel mellett több magyarországi CD-lemez is rögzítette az Œuvre jelentős részét. A győri Gárdonyi-orgonaverseny (1996), a Gárdonyi-nevet felvett együttesek (Fóton, Sopronban, Szekszárdon és Veszprémben) és intézmények (Biharkeresztesen), egykori budapesti lakóházukon elhelyezett emléktábla, Karasszon Dezső Gárdonyi Zoltán-kismonográfiája (1999), a székesfehérvári és a kecskeméti Gárdonyi-fesztiválok (2006, 2016) és több, a Gárdonyi-életművekkel különböző aspektusból foglalkozó tanulmány igazolták vissza egyre növekvő hazai elismerésüket. A Gárdonyi-család és a magyar zenei élet között újra létrejövő és folytonosan erősödő kapcsolatok persze a legtöbbet Gárdonyi Zsolt magyarországi hangversenyeinek és kurzusainak köszönhették, amelyeken mindenekelőtt a fiatalabb muzsikusgeneráció gazdagodhatott a vele való találkozás inspiráló élményével.

A kettős jubileum évében a két Gárdonyi szellemi értelemben vett hazatérésnek megható és felemelő ünnepeként 2016. június 18-án, a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében Gárdonyi Zoltán és Gárdonyi Zsolt zeneszerzői és tudományos életművét a Magyarországért Alapítvány által felkért bizottság Magyar Örökség kitüntető címmel ismerte el, munkásságuk ekként elfoglalta méltó helyét a „Magyarság Láthatatlan Szellemi Múzeumában”:

Kötetünk e hazatérés következő fontos állomásaként a két életmű első nagyobb terjedelmű, tudományos igényű feldolgozását tűzte célként maga elé, személyes emlékezéseknek is helyet adva. A szerzők a két mester sokrétű tevékenységének egy-egy részterületét dolgozzák fel írásaikban: két tanulmány ma már nehezen hozzáférhető első kiadások újraközlése, s eddig nem publikált új dolgozatok mutatnak be műelemzést, adnak bibliográfiai áttekintést, ismertetnek hiánypótlóan fontos zeneelméleti szakkönyvet. Az elemzéseket – a kiadók szíves engedélyének köszönhetően – teljes kompozíciók kottaszövege segít követni; a kötetet egy Gárdonyi Zsolttal készített interjú, valamint a két Gárdonyi párhuzamos életútjának bemutatása zárja. Hálásan köszönjük a szerzők munkáját, akik önzetlenül járultak hozzá írásaik megjelentetéséhez. Külön köszönet illeti a Magyar Református Egyház Zsinatának Elnökségét a könyv kiadásának nagyvonalú támogatásáért.

Kötetünket abban a reményben bocsátjuk útjára, hogy a két Gárdonyi életművének átfogó bemutatása további ösztönzést jelent majd az Olvasónak a magyar kultúrát „nemzedékről nemzedékre” idegenben is töretlen hűséggel szolgáló család munkásságának közelebbi megismerésére.

Szabó Balázs

Szabó Balázs zenetörténész a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem zenetudományi szakán végezte tanulmányait, majd ugyanitt szerzett PhD-fokozatot. 1993-tól a székesfehérvári Hermann László Zeneiskola és Zeneművészeti Szakgimnázium, 2002-től a győri Széchenyi Egyetem Művészeti Kar tanára, egyetemi docens.